

УДК 355. 433. 4

Б. Д. Бородін

**ШЛЯХИ ПРИВЕДЕННЯ КУЛЬТУРНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ
У ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬКАХ МВС УКРАЇНИ У ВІДПОВІДНІСТЬ
ДО ВИМОГ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО КУЛЬТУРУ”**

Обґрунтовано необхідність удосконалювання культурно-виховної роботи у внутрішніх військах МВС України та запропоновано шляхи її приведення у відповідність до вимог Закону України “Про культуру”.

Постановка проблеми. Президент України Віктор Янукович 6 січня поточного року підписав прийнятий Верховною Радою України 14 грудня 2010 р. Закон України “Про культуру” [1] (далі – Закон).

Цей Закон визначає правові засади діяльності у сфері культури, регулює суспільні відносини, пов’язані із створенням, використанням, розповсюдженням, збереженням культурної спадщини та культурних цінностей, і спрямований на забезпечення доступу до них.

У Законі також визначаються основні засади державної політики у сфері культури, зокрема такі, як:

– визнання культури одним з основних факторів самовираження української нації, всіх корінних народів і національних меншин;

– сприяння створенню єдиного культурного простору України, збереженню цілісності культури;

– захист і збереження культурної спадщини як основи національної культури, турбота про розвиток культури;

– сприяння утвердженню гуманістичних ідей, високих моральних засад у суспільному житті;

– забезпечення свободи творчості, захист прав інтелектуальної власності, авторського права і суміжних прав;

– гарантування прав громадян у сфері культури;

– створення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня, естетичного виховання громадян, доступності освіти у сфері культури для дітей та юнацтва, розширення освітніх програм на основі національних музеїв, галерей, заповідників тощо, задоволення культурних потреб української нації, корінних народів та національних меншин, розвитку закладів культури незалежно від форми власності, залучення до сфери культури інвестицій,

коштів від надання платних послуг, благодійництва, інших не заборонених законодавством джерел;

– сприяння діяльності професійних творчих спілок та громадських організацій у сфері культури, створенню вітчизняного (національного) культурного продукту українською мовою і функціонуванню української мови в культурному просторі на всій території України, доступу громадян до культурних благ;

– визначення естетичного виховання дітей та юнацтва пріоритетом розвитку культури;

– надання українського характеру сучасній індустрії розваг.

Стосовно внутрішніх військ (ВВ) *актуальність проблеми* приведення культурно-виховної роботи у відповідність до вимог нового Закону “Про культуру” визначається тим, що :

– культурно-виховна робота є невід’ємним складником системи виховної роботи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях [2] і повинна у повному обсязі відповідати основним засадам державної політики у сфері культури;

– існуюча система культурно-виховної роботи застаріла, і її стан певною мірою не відповідає сучасним морально-правовим та соціально-економічним відносинам;

– специфіка діяльності внутрішніх військ у сучасних умовах вимагає зміни пріоритетів культурно-виховної роботи із наданням переваг, по-перше, формуванню високої професійної культури у військовослужбовців, по-друге, формуванню основних культурно-естетичних та духовних потреб військовослужбовців відповідно до основних засад державної політики у сфері культури і, по-третє, – задоволенню культурно-естетичних потреб військовослужбовців засобами військової культурно-виховної роботи за відсутності умов для їх задоволення іншим

чином (наприклад, під час виконання службово-бойових завдань або інших довготермінових завдань служби).

Метою статті є аналіз відповідності культурно-виховної роботи положенням нового Закону України “Про культуру” та сучасній соціокультурній практиці, а також пошук шляхів принципового оновлення та реформування культурно-виховної роботи у внутрішніх військах відповідно до цього Закону.

Виклад основного матеріалу. З прийняттям нового Закону виникла необхідність приведення існуючої системи культурно-виховної роботи у внутрішніх військах МВС України у відповідність до основних засад державної політики у сфері культури, що визначені цим Законом, з урахуванням нових умов соціокультурної реальності у державі.

Із практики культурно-виховної роботи відомо про неповну відповідність існуючої системи цієї роботи основним засадам державної політики у сфері культури. Зокрема, культурно-виховна робота фактично має примусовий характер і водночас не завжди гарантує права військовослужбовців у сфері культури, свободу їхньої творчості, не повною мірою створює умови для творчого розвитку особистості і поки ще слабо сприяє функціонуванню державної мови в соціокультурному середовищі військовослужбовців. Крім цього в умовах недофінансування закладів культури (незалежно від форми власності, як це визначено у Законі) до сфери військової культури недостатньо залучаються інвестиції, кошти від надання платних послуг, благодійництва, інших не заборонених законодавством джерел. Військовослужбовці звертають увагу на мінімальне задоволення їх культурних потреб силами і засобами культурно-виховної роботи. Зміст і форми культурно-виховної роботи, на їх думку, значно відстали від життя, спрямовані на самозвітність та самозбереження у незмінному стані. Багато споруд та приміщень культурно-просвітницького призначення використовуються не раціонально, як правило, по кілька годин 1-2 дні на тиждень. Фактично припинена практика демонстрування кінофільмів, лише за вказівками командирів та начальників поодинокі читачі відвідують військові бібліотеки та музеї; формально, часто тільки на папері, працюють “гуртки за

інтересами”. Народознавчі кімнати у кращому випадку використовуються для проведення занять. При цьому їх оформлення та утримання покладено на осіб, які не мають для цього матеріальних та фінансових можливостей. Водночас у військових частинах бракує місць для культурного відпочинку, де у будь-який час, а не за розкладом, можна випити кави, переглянути телевізійну передачу, послухати новини чи музику, почитати газету, поспілкуватись.

Головними причинами такого стану справ є занепад і низька ефективність існуючого арсеналу матеріально-технічних засобів, формалізм наявних форм та методів культурно-виховної роботи, відірваність культурно-виховної роботи від реальних потреб як військовослужбовців, так і самої служби, низький рівень матеріально-технічного та фінансового забезпечення культурно-виховної роботи, невисокий професіоналізм частини працівників військової культури, відсутність прагнення скласти реальну конкуренцію комерційній культурі. Тому абсолютна більшість військовослужбовців у задоволенні своїх культурних потреб віддає перевагу саме останній, незважаючи на платні засади її діяльності і доволі високі ціни на культурні послуги.

Новими чинниками, що крім нового Закону, об’єктивно потребують змін у культурно-виховній роботі, стали такі.

1. Застаріла модель культурно-виховної роботи, що розрахована на далекі закриті військові гарнізони, які самі по собі колись були осередками цивілізації та культури. В умовах внутрішніх військ МВС України такі гарнізони фактично відсутні, бо здебільшого дислоковані у містах та населених пунктах із розгалуженою структурою державних та комерційних закладів культури.

2. Вільний, несилловий характер вибору певного типу культури (масової, елітарної, молодіжної тощо), яка на добровільних і конкурентних засадах задовольняє культурні потреби особистості.

3. Специфіка правоохоронної діяльності, що передбачає взаємодію військовослужбовців ВВ із громадянами України. Культура взаємодії військовослужбовців із громадянами, їх поведінка у свідомості людей асоціюється з культурою взаємодії влади з народом. Саме тому першочерговим завданням культурно-виховної роботи стає не організація дозвілля, що традиційно сприймається як основний зміст

цього виду діяльності, а формування та забезпечення високої професійної культури, культури службової діяльності, поведінки, спілкування, мовлення, культури міжнаціональних відносин тощо.

4. Зміни, що відбулися у суспільній свідомості на користь споживання високоякісного професійного культурного продукту. Самодіяльна (примусова, примітивна) культура дедалі менше знаходить підтримку, особливо серед молоді, і вимагає професіоналізації та індивідуалізації.

У зв'язку із зазначеним серед основних шляхів приведення культурно-виховної роботи у внутрішніх військах МВС України у відповідність до вимог Закону України "Про культуру" доцільно передбачити такі:

– переосмислення змісту і призначення культурно-виховної роботи на рівні суб'єкт-об'єктних відносин відповідно до реальних вимог служби і потреб військовослужбовців з урахуванням умов та можливостей реального соціокультурного середовища;

– здійснення розвитку військової культури у руслі національно-державного патріотизму, повноцінного функціонування державної мови у військовому соціокультурному середовищі, сприяння вивченню інших, у тому числі іноземних мов, виховання мовної культури та мовної толерантності, культури міжнаціональних та міжрасових відносин як в умовах служби, так і у повсякденному житті;

– демократизація підходів до забезпечення культурних потреб військовослужбовців на основі створення умов для прийняття культурно-естетичних цінностей та адекватного опанування ними;

– запровадження передбаченого цим Законом естетичного виховання як порівняно цілісного складника культурно-виховної роботи;

– забезпечення культурно-виховної роботи мобільними силами і засобами, розрахованими, у першу чергу, на роботу у відриві від місць постійного дислокування та в умовах виконання службово-бойових завдань;

– поліпшення матеріального та фінансового забезпечення культурно-виховної роботи за рахунок переведення культурно-просвітницьких установ і закладів внутрішніх військ МВС України на частковий госпрозрахунок і самофінансування, відновлення шефських зв'язків та залучення спонсорської допомоги;

– оптимізація структури і штатів культурно-просвітницьких закладів, запровадження фінансового та матеріального забезпечення

працівників культури залежно від кількісних та якісних показників їхньої роботи.

Реалізацією зазначених шляхів можливо переорієнтувати культурно-виховну роботу на користь саме культурного виховання, особливо формування професійної культури, політичної культури, культури поведінки, культури спілкування, мовної культури, культури побуту, сімейних відносин, тобто того, чого вимагає служба і люди, чиїми силами вона здійснюється. При цьому йдеться не про відмову від просвітницької роботи та організації дозвілля, а про проведення цієї роботи коштом споживачів, які на добровільних засадах сплачуватимуть за запропонований їм якісний, конкурентоспроможний культурний продукт.

Наповнення культурно-виховної роботи новим змістом передбачає опанування сучасним (правовим, толерантним) типом соціокультурних відносин, характерним для правового демократичного суспільства, в якому рівень культури людей дозволяє правильно визначати межі своєї власної свободи у правовому полі держави. Такого можна досягнути індивідуалізацією культурно-виховного процесу, зміст якого відповідає інтересам як духовної самореалізації конкретної особи, так і суспільно визнаним критеріям та цінностям культури.

Окремим складником культурно-виховної роботи має стати естетичне виховання, для якого згідно із Законом "Про культуру" держава у пріоритетному порядку повинна створювати умови. Естетичні прихильності деяких військових керівників потребують значних фінансових витрат, сил і часу підлеглих, і тому мають бути виправданими. Естетичне виховання є одним із способів надання військовослужбовцям знань про прекрасне, добре, вічне у контексті їх повсякденної та службово-бойової діяльності, залучення до культурно-естетичних цінностей у військовій практиці.

Потребує переосмислення ставлення до наочної агітації. Монументальний та статичний характер її використання є доволі витратним, але малоефективним. Формально-естетичні принципи наочної агітації та пропаганди мають бути замінені на закони реклами, основними принципами якої є оперативність, цільова спрямованість, дохідливість, мобільність, економічна доцільність, ефективність щодо досягнення визначеної мети. Створення більш економічної й економічної концептуально-

організаційної системи культурно-виховної роботи сприятиме підвищенню її ефективності, а використання економічних механізмів хоча б частково матеріально і фінансово забезпечуватиме потреби культурно-виховної роботи.

Реалізація у внутрішніх військах Закону України “Про культуру” потребуватиме залучення до культурно-виховної роботи відданих цій справі менеджерів, спроможних професійно, на сучасних засадах організувати культурно-виховний процес та оперативно розв’язувати проблеми культурного виховання військовослужбовців відповідно до поставлених завдань.

Висновки

Здійснений аналіз та наведені пропозиції дають змогу не лише зосередити увагу на шляхах приведення культурно-виховної роботи у відповідність до вимог Закону України “Про культуру”, але й вивести її на рівень сучасних вимог служби та вимог, що висувають до неї військовослужбовці.

Запропоновані шляхи приведення культурно-виховної роботи у відповідність до

вимог зазначеного Закону потребують не тільки коригування змісту, організаційних засад і методики культурно-виховної діяльності у військових частинах та військових закладах культури, а й внесення змін до нормативно-правової бази з організації виховної роботи та морально-психологічного забезпечення діяльності внутрішніх військ МВС України.

Список використаних джерел

1. Про культуру : закон України від 6 січня 2011 р. № 2778-IV [прийнятий Верховною Радою України 14 грудня 2010 р.] [Електронний ресурс]. – Офіційне інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу : www.president.gov.ua

2. Про виховну роботу у внутрішніх військах МВС України : директива командувача ВВ МВС України від 1 вересня 2008 р. № 14. – К. : ГУК ВВ МВС України, 2008. – 43 с.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2011 р.